

הלכות פסח סימן תעה

אכילת מרור, (כו) ובטבול השני יטבלנו בחרסת ויאכלנו (כח) בלי ברכה: ג (כט) פלע מצה (י) יצא, אבל אם פלע מרור לא יצא, (ל) דטעם מרור בעינין וליכא. ואפלו אם פלע מצה ומרור באתה, (לא) ידי מצה (יד) יצא ידי מרור לא יצא. יואם פרקם (לב) בסיב ובלעו, אף ידי מצה לא יצא, (לג) לפי שאין דרך אכילה בכף: ד אכל מצה (לד) בלא כונה, (לה) כגון שאנסוהו נכרים או לקטים לאכל, (לו) יצא ידי חובתו, פיון שהוא יודע שהלילה פסח ושהוא חיב באכילת מצה: (לו) *אבל אם היה סבור שהוא חל או שאין זו מצה, (טו) *לא יצא: ה *אכל פזית מצה והוא נכפה בעת שטותו

מ שם בפרק ג שם
 ס ראש השנה כ"ח
 ע פרוש תרין שם לפי
 מא דנקיט לז מצות
 צריכות פניה פ טור
 בשם הרמב"ם
 בבב"ק
 הראש
 השנה שם

שערי תשובה

טעמא דברכה, וכן בפרקה שעושין זכר למקדש החלל א"ע דאינו מברך עליי אפי"ה אינה פחותה מפרות, ע"ש:

שאינו נאכל חי, ע"כ מברכין בשעת הטבול בפה"א ועל אכילת מרור, ע"ש: (י) יצא. אבל לכתחלה יש ללעסו עד שהוא מרסק ואח"כ יבליע, כמו בקמור. ועמ"א: (יד) יצא. ולא אמרין דמבטל לה המרור למצוה, כיון שלא לעסן באמת, אכל הלועס מצה ומרור באמת לא יצא, דמרור בזמן הזה דרבנן ומצוה דאורייתא ומבטל מרור למצוה, כ"מ בפרקא, מ"א, ע"ש: (טו) לא יצא. אפלו בלי שני לא יצא, ובמרור אף אם לא ידע שהוא מרור או שהוא סבור שהוא חל

באר היטב

מרור ולא בפה"א, כמו בפלפלין שנחבאר בסימן ר"ב דאין מברכין עליי, עכ"ל, ע"ש. והח"י חולק עליי וקובע דבכל מיני מרור מברכין בפה"א אף

שאינו נאכל חי, ע"כ מברכין בשעת הטבול בפה"א ועל אכילת מרור, ע"ש: (י) יצא. אבל לכתחלה יש ללעסו עד שהוא מרסק ואח"כ יבליע, כמו בקמור. ועמ"א: (יד) יצא. ולא אמרין דמבטל לה המרור למצוה, כיון שלא לעסן באמת, אכל הלועס מצה ומרור באמת לא יצא, דמרור בזמן הזה דרבנן ומצוה דאורייתא ומבטל מרור למצוה, כ"מ בפרקא, מ"א, ע"ש: (טו) לא יצא. אפלו בלי שני לא יצא, ובמרור אף אם לא ידע שהוא מרור או שהוא סבור שהוא חל

משנה ברורה

על אכילת מרור (כו) ואוכל ממנו מעט לשם (כח) פרס. (ואינו יכול לאכל לשם מצות מרור, דלכתחלה בעינין מצוה והדר מרור, כדכתב "על מצות ומרורים" וכו'). ומכל מקום התבונה אינה לבשלה, שמברך אותה (כו) כדי לאכל המרור שאחר המצוה, והנהגה (כז) לא תשיב הפסוקים, ובליכא (כח) שלא נפסקי בדיבורים אחרים: (כו) ובטבול השני יטבלנו וכו'. הינו, אכילת מרור שאחר פזית מצה יטבלנה בחרסת, דכיון שמרור זה אוכל כדי לקיים מצות מרור, צריך לטבול בחרסת וכדיון מרור בעלמא, וצריך לאכל גם כן פזית מטעם זה: (כח) בלי ברכה. שצא בברכת 'בורא פרי האדמה' ועל אכילת מרור שברך על אכילת מרור הראשונה. ודע, דהרב (כט) פוסקים חולקים על זה, ולדידהו טפי עדיף בזה לכתב באכילת מרור הראשונה לקיים מצות מרור כיון שמברך אז א"ש קדשנו וכו', ולדידהו חיב לאכל אז פזית ולטבל בחרסת כדין מרור, ומרור השני שאוכל בלא ברכה הוא לשם פרס בעלמא ואינו מחיב לאכל פזית, ואין צריך לטבל גם כן ודוק בחרסת, ובחזקו או מ"מ מלח נמי סגי, (ל) וידלעיל בסימן תעג וענין פרס: ג (כט) פלע מצה, יצא. ודע, דגם זה מקרי

באר הלקה

אכילה חשובה, והיא אחשבה ונקמא לאכלו פחות שהיא, ועל-כן יש לברך עליי בכה הרהורא לו דהינו 'בורא פרי האדמה', ועל-פלגנים ששפלי בודאי צריך לברך עליו⁽³³⁾, וכן נוטה דעת הגאון רבי עקיבא איגר בחדישו, עין שם: * כגון שאנסוהו נכרים וכו'. במשפחות ובה, בפתיחה הכוללת חלק ג אות ה, מסתפק באנסוהו לאכל מרור, יש לוטר דלא יצא כיון שהוא מרומק ואינו נהנה. ועין מה שכתבנו בבאר הלקה דבור המתחיל 'מטבול': * אבל אם היה סבור שהוא חל. ובהו אפלו למאן דאמר מצות אין צריכות כונה נמי לא יצא, וכמו שמוכח בר"ן לפי סברת הרא"ה דסבירא לה בעלמא דמצות אין צריכות פניה. וכן מבאר להיא דבריי רא"ה, מובא בספר יבין שמועה להרשב"ץ. ודע, דרבנו יחזק בשם החוספות פליג על זה, וילדעתייהו אם נימא בעלמא מצות אין צריכות כונה, אפלו סבור שהוא חמץ נמי יצא. ולרעא, לדין אין להקל בזה מאחר דאין פסקינן בלאו הכי מצות צריכות פניה, אלא שמוס דמצונו להרמב"ם שנתעיק להא דאבות דשמואל, ומכרחין אנו לחלק דבמדין דאכילה שאני, ודי לנו להקל משום סבא זו רק מה שמצינו להיא ולא בשלא ידע כלל שהיה פסח או שאין זו מצוה, דאפשר דבהו לא מהני סבא דנהגה גרונה: * לא יצא. עין בחקיעלכב שדעתו, דבמרור אף אם לא ידע שהוא מרור או שהוא סבור שהוא חל גם כן יצא, ועקר סברתו, דמלתא דרבנן לבלי עלמא לא בעי כונה. ולפי מה שכתבנו לעיל בסימן ס במשנה ברורה בשם

אכילה, אף-על-פי שלא לעסה ולא הרגיש טעם מצוה. ואף-על-גב דנתבטל טעם מצוה, אלא צריך טעם מצוה? (ל) יש לוטר, דהתם גרע משום דהפת בעצמה אבה טעם מצוה, אבל הכא יש בה טעם אלא שהוא לא הרגיש הטעם בפיו. ומכל מקום כל זה בדיעבד, אבל לכתחלה (ל) יש ללעס אותה עד שירגיש הטעם בפיו: (ל) דטעם מרור בעינין. שירגיש המרירות בפיו, וכן ל"ו מרור את חיה"ם: (לא) ידי מצה יצא. ולא אמרין דמבטל לה המרור למצוה וכי"ל בסעודת יקטן טו, (ל) דלא שיק בטול אלא כשולל וימתערבין ביחד, אבל בזה שלא לעסן, כל מד ומד לחודא קאי: (לב) בסיב. היא הקלפה הגדל סביב הדקל: (לג) לפי שאין וכו'. ואם כן המצוה בדר-מאכל ובלע, יצא אף-על-פי שיש הפסק בין המצוה לגרונה, כיון ששיניהם מיני מאכל, דרך אכילה בכף⁽³⁴⁾ [פ"ח]: ד (לד) בלא כונה. ואף-על-גב דמצות צריכות פניה, כדלעיל בסימן ס סעיף ד, וכל-שפן הכא דאינו רוצה לאכל הרי בודאי אינו מתכונן לצאת ידי המצוה? תרצו המפרשים, דבמדין דאכילה שעל-פיהו כרחו נהנה גרונה עדיף טפי וכתבנו⁽³⁵⁾. ודע, (ל) דכמה פוסקים חולקין על זה וסבירא להו, דלפי מאי דנקמא לן דמצות צריכות פניה אין לחלק בין מידי דאכילה לשאר מצות, וכל שלא נתכונן באכילה לצאת ידי המצוה לא יצא, וכן פסק הפרי תתש: (לה) כגון שאנסוהו עכו"ם וכו'. וכל-שפן הכא שפסאיהו (לו) שיקלא לאכל כדי לקיים מצות מצוה דיצא: (לו) יצא ידי חובתו כיון וכו'. ומכל מקום הכא (לו) שאומר פבורש שמכונן שלא לצאת ידי המצוה, בזה אפשר דגרע טפי אף שנהנה גרונה, ולא יצא: (לז) אבל אם היה סבור וכו'. כיון (לו) שלא ידע

שער הציון

(נד) חוספות כסוגין וברך קכ וטור בסימן תעג וכן בענינו, מדכתב על טבול שני שיטבלנו בחרסת, מכלל דטבול ראשון אין צריך משום שהוא לשם פרס בעלמא, וכן הוא גם כן דעת העשור דף קלו, ומובא מקצתו ממנו בטור סימן תפב, וכן הסכים הפרי תתש: (ס) ולא לקיים המצוה [ממ"ג]: (כו) חוספות דף קכ ועשור דף קלו. ובחוספות דף קטו פתבו עוד דמועלת התבונה מאחר שאוכל ממנו מעט: (ס) עשור דף קלד: (כח) פשוט: (כט) נכפ"ן במלחמות וכו' כסוגיא ונכפ"ן בבין שמועה, וכן משמעות רש"י ורשב"ם שכתבו דטבול שני הוא רק כדי לקיים שני טבולים, וכמו שכתב הפרי-מגדים ונהיר-שלום וכן משמעות הר"ף. אלא שצריך עיין על הרא"ש שנתעיק דברי הר"ף, ובאות כה העתיק דברי רבנו יונה, שהוא מקור דברי השור בסימן תעג: (ל) ועין בפרי-מגדים מה שכתב עוד בנהגה: (ל) כגון אברהם וט"ו: (ל) כגון אברהם בשם רשב"ם: (ל) ר"ן וחוספות: (ל) חוספות דף קטו וראש' בדעת הר"ף בפרק ג דראש השנה, וכן כל יתר הפוסקים דסבירא להו דמצות אין צריכות פניה מקוריהו מהא דאבות דשמואל, אלא דלא סבירא להו לחלק בזה, והרב המגיד גם כן מסתפק דאולי טעותו סופר: יש דבריי הרמב"ם: (לה) עין בספר פנות-תמרים בראש-השנה דף כח: (לו) עין בבית-יוסף סימן תפט ובבית-מאיר ובקרי-מגדים בענינו ששאר בזה בצורך עיין, והינו אפלו בלא אנסוהו, כיון שהוא מכח הדין שלא לצאת: (לו) עין באורי הלכה מה שכתבנו בשם יבין שמועה לרשב"ץ שמביא סבא זו אפלו למאן דאמר מצות אין צריכות פניה, וכן הוכחנו לעיל בסימן ס בבאר הלקה:

הלכות פסח סימן תעה תעו

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה לא יצא]

קדם פנה פוסקים דאין לחלק בהק"ם⁽³⁶⁾.

(36) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (סכ"ט), שכל מה שתיקנו חכמים כעין דאורייתא תקון.

[משנ"ב ס"ק לז]

שְׁהוּא עוֹשֶׂה מְעֻשָׂה הַמְצֻוָּה⁽³⁷⁾.

(37) ולענין חיוב קטן באכילת מצה, כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"י) שקטן שיכול לאכול פת מחנכים אותו ומאכילים אותו כזית מצה. וביאר הגר"ם קרליץ (חוט שני פסח פ"ו ס"ק יג) שאף שעדיין לא הגיע להבנת ענין המצה, מ"מ כיון שיכול לאכול חייבים לחנכו לכך. אמנם אם אינו יכול לאכול כזית מצה בשיעור הזמן של תוך כדי אכילת פרס, דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה אות פו) שיתכן שנחשב עדיין כמי שלא הגיע כלל למצוות, כיון ששיעור הזמן הוא מעיקר המצוה. והוסיף (שם סמ"ג), שבאופן שאינו אוכל את הכזית בשיעור של תוך כדי אכילת פרס, אין לחנכו בברכות 'על אכילת מצה' ועל אכילת מרור.

ושיעור הזמן של תוך כדי אכילת פרס לענין קטן, דעת הגר"ש איערבך (שם אות פו, וששי"ב פני"ד הע' קל) שיש להקל בו ולהעמידו על הקל ביותר, והיינו תשע דקות.

[שעה"צ ס"ק לו]

וְדוֹלְעִיל בְּסִימָן לַח, עֵץ שֶׁסִּם⁽³⁸⁾.

(38) ששם מכריע בביה"ל (ס"ח ד"ה אם צריך) כדעות אלו. וכתב במשנ"ב שם (ס"ק כח), שהיינו דוקא בשעה שעוסק במצוה, כגון בשעה שהוא לובש את התפילין או עוסק בתיקוני האבידה, אבל אם כבר לבש את התפילין או שהאבידה מונחת במקום משומר, אף על פי שהוא 'מקיים' מצוה באותה שעה מ"מ חייב בקיום מצוות אחרות, כיון שאינו 'עוסק' במצוה.

ובטעם הדבר לפוטרו אף שיכול לקיים שניהם, כתב בביה"ל (שם) בשם הר"ן, שכל העוסק במלאכת שמים לא חייבתו התורה לטרוח לקיים מצוות אחרות.

[משנ"ב ס"ק מא]

הִינּוּ בְּדִיעְבְּדוֹ⁽³⁹⁾.

(39) והוא הדין אם שח ודיבר בתוך האכילה, כתב השו"ע הרב (ס"ח) שיצא. וביאר הגר"ש אלישיב (קובץ פוסקים ותשובות להגר"ם גרוס סי' ע אות ב) שאף על פי שאין הדיבור נחשב הפסק, מ"מ לא ידבר, שהרי לפי הירושלמי צריך לאכול בבת אחת, ואף על פי שאין זה מעכב, מ"מ צריך לאכול במהירות האפשרית.

וכן לענין הברכה, אף ששח בתוך אכילתו, כתב שאין צריך לחזור ולברך את הברכות, כיון שלא דיבר בין הברכה לתחילת המצוה, וכמבואר במשנ"ב לעיל (סי' תלב ס"ק ו) לענין מי שהפסיק בדיבור באמצע הבדיקה, והוסיף במשנ"ב שם, שאם אכן דיבר בין הברכה למצוה ודאי שצריך לחזור ולברך.

[משנ"ב ס"ק מב]

דְּצָרִיךְ שְׁלָא יִשְׁקָה מִתְחַלֵּת אֲכִילָה רְאשׁוֹנָה⁽⁴⁰⁾.

(40) ובגדר תחילת האכילה, האם נחשבת מעת תחילת הלעיסה או מתחילת הבלעיה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קיט אות ג) שמשמע מלשון החק יעקב (ס"ק כב) שמשבים משעת הלעיסה והיינו משעה שמתחילה הנאת גרונו, וכן דעת הגר"ש אלישיב

(הגדה של פסח הלילה הזה עמ' 19). מאידך, דעת הגר"ם פיינשטיין (הגדה של פסח קול דודי יד ז) שאין משערין אלא משעת תחילת הבלעיה, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פט"ו תשובה ג) שאין הלעיסה בכלל חשבון הזמן של 'כדי אכילת פרס'.

[משנ"ב ס"ק מג]

מְהוּ שְׁעוֹר פְּרָס⁽⁴¹⁾.

(41) שם (ס"ד) כתב השו"ע, ששיעורו הוא ארבע ביצים ויש אומרים שלש ביצים שחוקות, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק ח) שבכל הזינים דאורייתא הולכים אחר המחמיר וביינים דרבנן אחר המיקל. והשיעור של 'כדי אכילת פרס', כתב לעיל (סי' פא ס"ק ג) שהוא לפי אפשרות האכילה של אותו מאכל, ואפילו מאכל הנועד לתינוקות, משערים לפי מה שיכול גדול לאכול מאותו הזמן.

ושיעור הזמן, דעת החו"א (שיעורין של תורה, שיעורי המצוות אות ל) שנכון לכתחילה לחוש למה שצייד החתם סופר שלא ישהה יותר משתי דקות, ועל כל פנים יזהר שלא ישהה באכילת הכזית יותר מארבע דקות. ובשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' מא) כתב לענין ברכת המזון ששיעורו פחות משלש דקות. והערוך השלחן (סי' רב ס"ח) כתב ששיעורו שלש או ארבע דקות. והכפ החיים (סי' רי ס"ק ח) כתב שיש לחוש ולהחמיר בשיעור של ארבע דקות שהוא השיעור שרגילים לנהוג בו. וכן הורה הרב מבריסק (הגדת מבית לוי עמ' קצג), וכן כתב הגר"ח נאה (שיעורי תורה סי' ג סט"ו). וכן דעת הגר"ש איערבך (ששי"ב פני"ד הע' קל, הליכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה אות פו) שלכתחילה יש לשער 'כדי אכילת פרס' בשיעור של ארבע דקות, שהוא השיעור שנוהגים הבריאים לשער בו. אמנם לגבי קטן וחולה, אפשר להקל שיכולים לאכול בשיעור הגדול של 'כדי אכילת פרס', שהוא תשע דקות. ובקצות השולחן (סי' לו בדה"ש ס"ק ה) כתב ששיעורו הוא שבע דקות ויש אומרים שש דקות. ובשו"ת אור לציון (ח"ג פט"ו תשובה יג) כתב, שלכתחילה יאכלנו בתוך ארבע דקות, וזמן או חולה שקשה להם לאכול מהר, יאכלו תוך שש דקות, ואם קשה להם יאכלו תוך שבע דקות, ולפחות בתוך תשע דקות.

[משנ"ב ס"ק מד]

אֶלְלָא בְּלִילָה הָרְאשׁוֹנָה⁽⁴²⁾.

(42) ואפילו אחר שאכל את שיעור הכזית, כתב הב"ח (סי' תעב ד"ה השמש) שבליילה זוהו בכל אכילת מצה מקיים מצוות עשה מן התורה והכל הוא מצוה אחת, וביאר בשו"ת אור לציון (ח"ג פט"ו תשובה יד) שהוא במדר ירבי בשיעורין במצוות עשה. והוסיף, שלפ"כ לא ירבה בליילה זה באכילת שאר מאכלים, כדי שיוכל לקיים מצוה זו.

[משנ"ב ס"ק מה]

מְצֻוָּה אִיכָא לְאָכַל מְצָה כָּל שְׁבַע⁽⁴³⁾.

(43) והשיעור של האכילה בשאר הימים כדי שיחשב אכילת מצוה, דעת הגר"ם קרליץ (חוט שני פסח פ"ו ס"ק כג) שמתברר שהוא דוקא בשיעור כזית.

[משנ"ב ס"ק מו]

עֵץ בְּסֶפֶר בֵּית־מֵאִיר שֶׁמְפַקֵּק עַל הַמְּהַנְגָה⁽⁴⁴⁾.

(44) שהקשה, שכיון שעושה אותו מעשרון כמו במקדש, מדוע לא **המשך במילואים עמוד 36**

מילואים הלכות פסח סימן תעו תעו המשך מעמוד פז

סימן תעו

מנהג אכילת צלי בליל פסח

חוששים שנראה כאוכל קדשים בחוץ, כמו שחוששים לענין הזרע שבקערה, כמבואר לעיל (סי' תעג ס"ק לב), וראה עוד שם.

[משנ"ב ס"ק מז]

45) וכי, הרי מוזק ביום טוב⁴⁶.

46) ולעשות סימן שהוא בצורת ציור, כתב השו"ע לעיל (סי' תס ס"ד) שאין לעשות כן, וביאר במשנ"ב שם (סי' יד) שכיון שמתהה בשעת היצירה, יכול לבוא לידי חימוץ.

46) דוקא באופן שעושה אותיות מדבר אחר ומדבק למצה וכמו שכתב לעיל (סי' שמ ס"ק טו), אבל כשעושה את האותיות מהמצה עצמה, כתב שם שאין על כך שם כתיבה ולא שייך בזה מחזיקה, וכן כתב הברכי יוסף שם (סי' ד) וכן צידד בשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' עז), ליישב את דברי המשנ"ב, שאף שסתם כאן, על כל פנים כונתו למה שחילק בסי' שמ בין עשוי ממינו לעשוי ממין אחר, והוסיף, שאם נאמר שדברי המשנ"ב כאן כסתמן שבכל אופן אסור, יש לומר אולי שמשום שזו הנהגה של רבים לעשות סימנים במצות, לכך החמירו בפסח שבכל ענין יהיה אסור, כדי שלא יבוא להקל. מאידך, החו"א (א"ח סי' טא ס"ק א) כתב שבכל אופן ששובר את האותיות אף אם הן עשויות מהמצה עצמה אסור לעשות כן, וראה מה שכתבנו במשנ"ב שם.

[משנ"ב ס"ק א]

וקאלו ארצות אין נוהגין לאכל צלי בשני הלילות¹.

1) ומעשה הצליה עצמו, כתב הרמ"א לעיל (סי' תסט ס"א) ובמשנ"ב שם (סי' ד), שאם הוא גדי שלם על ראשו כרעיו וקרבו, אסור לצלותו בערב פסח אחר חצות או בליל פסח, כיון שעושהו כעין צליית הפסח ממש בזמן הפסח. ולצלות בליל פסח את הזרע לצורך קערת ליל הסדר, כתב במשנ"ב לעיל (סי' תעג ס"ק לב) שאסור אם אין דעתו לאוכלה למחרת באותו היום, מחמת האיסור לעשות מלאכה שאינה לצורך יום טוב.

[משנ"ב שם]

אף על-פי שאינו דומה לצליית הפסח, שהפסח שנוצלה בקדירה פסול, אפלו הקי יש לאקרבו².

2) ואם אין זו צליה ממש אלא עם מים, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' קכ אות א) שאף שההמון קורא לו צלי, מימ כיון שיש בו מים אין זה צלי, אלא שבעשייתו כדאי להוסיף מים יותר מהרגיל, כדי שיהיה ניכר בו מרק ממש.

הלכות פסח סימן תעו תעו

המשך מעמוד 174

ויאכלנו, כיון שאסור לאכול אפיקומן שתי פעמים [וראה שו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' מ]. ונאמר בכך שלשה ביאורים:

א. בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' סז) ביאר, שכאן מדובר כשעדיין לא יורד ברכת המזון וגם לא נטל מים אחרונים, ולכן נחשב עדיין כעוסק באכילת האפיקומן, ולפיכך מותר ואף ראוי לו להחמיר ולחזור לאכול אפיקומן בהסיבה. ב. הגר"ש איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה את קו) ביאר, שכאן מדובר שעדיין לא הפסיק מאכילת האפיקומן ולכן יחזור ויאכלנו בהסיבה. ג. בשו"ת הלכות (תיקונים להוצאה שניה סי' תעב) ביאר, שכאן מדובר במי שעדיין לא הסיח דעתו, ולעיל מדובר שכבר הסיח דעתו ולכן אסור לו לחזור ולאכול אפיקומן.

[שעה"צ ס"ק ז]

וצריך באמת לבנות בפקדון לפטר גם האפיקומן³.

6) ומטעם זה כתב הפמ"ג (סי' תפו משב"ז ס"ק יח), שאין לשוח שיחה בטילה עד לאחר אכילת האפיקומן. וכתב הגר"ש איערבך (הליכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה את עזה) שנהגו שאין נוהרים בכך, שמחמת הקושי שבדבר לא נתקבלה חומרא זו.

[משנ"ב ס"ק ח]

הכל לחפוב המצוה⁷.

7) רש שנהגו כסגולה לשמירה, לשמור חתיכה מהאפיקומן ולנקוב בה נקב ולתלותה על הקיר, וכתב לקמן (סי' תק ס"ק טו) שאין איסור לעשות נקב זה ביום טוב ואפילו בסכין, אלא שיש להחמיר שלא לעשותו בצורת עיגול או בצורת משולש כמגן דוד.

[משנ"ב ס"ק ו]

ויקא וְהִירָכְנוּ⁸.

8) ומי שאינו יכול להספיק לאכול את האפיקומן קודם חצות וכבר אכל בסעודה מצה שמורה, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' מח

משתמשים בה גם כזכר לקרבן פסח, ובפרט לדעת הסוברים שבכל כוית מצה שאוכלים בלילה זה מקיימים מצוה.

[משנ"ב ס"ק ג]

על השבוע³.

3) וטעם הדבר שתיקנו לאכול את קרבן הפסח על השבוע, מבואר בירושלמי (פסחים פ"ז ה"ד) שיש לחוש שאם יאכלנו כשהוא רעב ותאב, שמא יבוא לידי שבירת עצם. ורש"י (פסחים פו, א ד"ה אין מפטירין) כתב, שאכילת בשר כל הקדשים צריכה להיות דרך חשיבות וגדולה, ולכן גם את קרבן הפסח צריך לאכול בגמר השביעה, כדי שיהנו באכילתו ובכך תחשב כאכילה דרך גדולה, כדרך שהמלכים הגדולים אוכלים. וביאר המרדכי (הסדר בצדקה) שאף הירושלמי מודה לטעם של חשיבות וגדולה, ולא הוצרך לטעם נוסף אלא כדי לבאר מדוע הוקדמה אכילת קרבן הנהיגה לאכילת קרבן הפסח. ותוספות שם (קכ, א ד"ה מפטירין) כתבו טעם נוסף, שהוא כדי שישאר בפיו טעם פסח ומצה.

[משנ"ב ס"ק ד]

ויאכלנו בהסבה⁴. ובדיעבד אם שכח ואכלו בלא הסבה, אינו צריך לחזור ולאכל אם קשה עליו האכילה⁵.

4) וקודם אכילת האפיקומן, כתב השו"ע הרב (ס"ה) שיש נוהגים ליטלו כשהוא כרוך במטפחת ומשולשים אותו לאחוריהם על הכתף והולכים בבית כארבע אמות, ואומרים 'כך היו אבותינו הולכים משארתם צוררות בשמלותם על שכמם', ולאחר מכן אוכלים אותו. והוסיף שבמדינות אלו אין נוהגים כן.

הכף החיים (סי' א) כתב, שיש שנהגו לומר בשעת אכילתו 'זכר לקרבן פסח שהיה נאכל על השבוע'.

5) מבואר מדבריו, שאין איסור לחזור ולאכול בהסיבה. אמנם, לעיל (סי' תעב ס"ק כב) כתב, שאם שכח לאכול בהסיבה, לא יחזור

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּעֲהָ תַעוּ

פז באר הגולה

צ ברוחא פסחים
קיד ק פשוט שם
במקרא קיד ר שם

(לח) וְאַחֲרָיָהּ נִתְרַפָּא, חִיב לְאַכֵּל אַחַר שְׁנֵתְרַפָּא, לְפִי שְׂאוֹתָהּ אֲכִילָה הֵיחָה (לט) בְּשִׁעָה שְׁהֵיחָה פְּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת: ו' [*] אֲכִיל פְּחָצִי וְיֵית (מ) וְחִזְר וְאָכַל פְּחָצִי וְיֵית (מא) יֵצָא, וּבִלְבָד שְׂאֵל לִישְׁהָה (מב) בֵּין אֲכִילָה לְחִבְרָתָהּ יוֹתֵר מִקְדֵּי אֲכִילָה (טו) פֶּרְסָס (מג) וְעֵצֵן לִקְמָן סִימָן תְּרִיב סִיעִיף (ג): ז' [*] קָאִין חִיּוּב אֲכִילַת מִצָּה (מד) אֶלָּא בְּלִילָה הֵרָאשׁוֹן (מז) בִּלְבָד: הֵגָה (מו) וְנִהְיָו לַעֲשׂוֹת שְׂשֵׁל מִצְוֹת שֶׁל סָרַךְ מַעֲשָׂוִין, וְזָכַר לְחִמְיָתוּדָהּ. וְעוֹשִׂים בָּהֶם (יח) (מז) סִימָן לִידַע אִיזָה רֵאשׁוּנָה אוֹ שְׁנֵינָה אוֹ שְׁלִישִׁית, וּמִגִּיחִים הֵרָאשׁוּנָה עֲלִיזָנָה וְהַשְׁנֵינָה בְּאִמְצָע וְהַשְׁלִישִׁית בְּתַחְתּוֹנָה לְכִרְיָהּ, וְאִם שְׁנָה לֹא עֵפֶב (טו) בִּשֵׁם הֵרָאשׁוּ. וְאִזְפִּין אוֹתָם גַּם-כֵּן כְּסָרְךָ (כִּלְבֵּו וּבְחִירוֹס). וְאִם נִשְׁבְּרָה (מח) אַחַת מֵהֶן לִזְקָחִין אוֹתָהּ (ע) לְשִׁנְיָהּ, דְּבָלָאוּ הִכִּי פוֹרְסִין אוֹתָהּ (אגרו). וְיֵאָרֵץ בְּלִילָה הֵרָאשׁוֹן (מט) יוֹצֵא כְּבוֹיָת. (ושְׁעוּר כְּבוֹיָת. עֵצֵן לִקְמָן סִימָן תַּפּוּ):

תַּעוּ מִנְהַג אֲכִילַת צְלִי בְּלִיל פֶּסַח, וּבּו ב' סִיעִיפִים:

א מקום (ב) (ג) שנהגו לאכל צלי בלילי פסחים אוכלים, מקום שנהגו (א) שלא לאכל אין אוכלין, גזירה שמה יאמרו בשם פסח הוא. בהבדל מקום אסור לאכל (ב) שה צלוי (ג) פלו באחד בלילה זה, מפני

א מקום (ב) (ג) שנהגו לאכל צלי בלילי פסחים אוכלים, מקום שנהגו (א) שלא לאכל אין אוכלין, גזירה שמה יאמרו בשם פסח הוא. בהבדל מקום אסור לאכל (ב) שה צלוי (ג) פלו באחד בלילה זה, מפני

שְׁעִירֵי תְּשׁוּבָה

בְּאֵר הַיִּטֵּב

[*] אָכַל פְּחָצִי וְיֵית כּו'. וְכַתֵּב בְּשׂוֹרֵת שִׁי חִיב סִימָן יח שְׂאֵם אִין לוֹ בְּלִיל-פֶּסַח רַק חֲצִי וְיֵית מִצָּה אִין חֵיב לְאַכְלוֹ כִּלְל דְּאֲכִילָה כְּבוֹיָת מִשְׁמַע כּו', ע"ש, וְכִיכ בְּסִפְרָא כְּנִי חֲצִי סִימָן תַּעוּ, וּבְכַחֲכִיב הִכִּיאי כְּנֵה תְּשׁוּבָת כְּחָס אֶחָד וְגַם הוּא זָוִל הֶאָרֵךְ וְדַעְתּוֹ דְּכַמּוֹ לַעֲנִין אֶסְרִין ח"ש אֶסְרִי מוה"ת כְּמִרְכּוּב לַעֲנִין מִצָּה עכ"פ קִצַּת מִנְהַג אִיכָא. וְעֵצֵן לִקְמָן סִימָן תַּפּוּ חֵיב כְּנֵה:

ג"כ יצא, ח"י, ע"ש: (טו) פֶּרְסָס. הֵינּוּ מִתְחַלֵּת אֲכִילָה רֵאשׁוּנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרֹנָה. וְכַתֵּב הַשִּׁי, דְּאֵר שְׂכָל שְׂאֵל הַפְּסִיק בְּשַׁעוֹר זֶה יֵצָא, מ"מ מִצָּה מִן הַמִּבְחָר לְבַלַּע כְּבוֹיָת מִצָּה וְכֵן מְרוֹר קְשׂוּיָה מִרְסַק בְּפַעַם אַחַת, כְּמִשְׁלֵ"ס י"ג וְכִסֵּ"ד, ע"ש: (י') בְּלְבָד. וְיִמ"מ מִחֵיב לְאַכֵּל בְּכָל יוֹם פֶּת, אֶלָּא שְׂיִוצֵא בְּמִצָּה עֲשִׂיָה, ר"ן: (יח) סִימָן. וְאִין לַעֲשׂוֹת אוֹתִיחַת לְהַפְּרָא, שְׂקִישׁוּבְרִין אוֹתָהּ הָי מוֹחַק בִּיט"ו, רְמ"א בְּתַשְׁבּוּהַ סִימָן קִיט. וְעִיל סִימָן שֵׁם ס"ג מ"ש"ש: (טו) לְשִׁנְיָה. וּבְמִדְוֵינַת אֵלוֹ נוֹהֲגִין לַעֲשׂוֹת מִתְּפַסָּה ר' מִצְוֹת וְקוֹרִין לְרַבִּיעִי מִצְוֹת סַפְקָא כְּדִי שְׂאֵם יֵאָרֵעַ תְּקַלָּה בְּאֶחָד מֵהֶן לִזְקָחִין אוֹתָהּ. (וַחֲמ"י:

[*] אָכַל פְּחָצִי וְיֵית כּו'. וְכַתֵּב בְּשׂוֹרֵת שִׁי חִיב סִימָן יח שְׂאֵם אִין לוֹ בְּלִיל-פֶּסַח רַק חֲצִי וְיֵית מִצָּה אִין חֵיב לְאַכְלוֹ כִּלְל דְּאֲכִילָה כְּבוֹיָת מִשְׁמַע כּו', ע"ש, וְכִיכ בְּסִפְרָא כְּנִי חֲצִי סִימָן תַּעוּ, וּבְכַחֲכִיב הִכִּיאי כְּנֵה תְּשׁוּבָת כְּחָס אֶחָד וְגַם הוּא זָוִל הֶאָרֵךְ וְדַעְתּוֹ דְּכַמּוֹ לַעֲנִין אֶסְרִין ח"ש אֶסְרִי מוה"ת כְּמִרְכּוּב לַעֲנִין מִצָּה עכ"פ קִצַּת מִנְהַג אִיכָא. וְעֵצֵן לִקְמָן סִימָן תַּפּוּ חֵיב כְּנֵה:

בְּאֵר הַיִּטֵּב

מִשְׁנֵה בְּרוּיָהּ

כְּמָה פּוֹסְקִים דְּאִין לְחַלֵּק בְּהִכְיָו⁶⁰, אִם-כֵּן הוּא הֵדִין בְּמִרוֹר, וְאִפְלוּ לְחִק-יִצְעָקֵב שְׂהוּא מְקַל בְּמִרוֹר מְשַׁעַם שְׂהוּא מְלָתָא דְרַבְּנָן, מְקַל מְקוֹם בִּיּוֹם-טוֹב שְׁנֵי שְׂהוּא גַם-כֵּן דְרַבְּנָן מוֹדֵה דְאִין לְהַקֵּל בְּאֶכָל מִצָּה וְסָבִיר שְׂאִינוּ מִצָּה, כִּי הִיכִי דְלֹא זִוְזָוִלִי בַּה: * אִין חִיּוּב אֲכִילַת מִצָּה כּו'. וְמִי שְׂאִין לוֹ מִצָּה, לֹא יֵצָא בִּיּוֹם-טוֹב חוּץ לְתַחֲסוֹם עֲבִיר זֶה. וְעִלְיָדֵי עֲפִי"ם לְהִכִּיאוּ שְׂרִי, וְאִפְשֵׁר אֵף כְּשֵׁלֹא יִבִּיא לוֹ כִּי אִם אַחַר חֲצוֹת [פְּמ"ג בְּסִימָן תַּעוּ]:

כְּלָל שְׂהוּא עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת⁶¹, (לח) וְאִפְלוּ בְּלֹא כְּפִאֲוֵהוּ עֲכָר"ם וּמַעֲצָמוּ טַעְהָ, גַם-כֵּן לֹא יֵצָא: ד' (לח) וְאַחֲרָיָהּ נִתְרַפָּא. וְרִצָּה לוֹמַר בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה, דְלִמְחַר בְּיִוֵּדֵא אִינוּ מְבָרַךְ שׁוֹב בְּרַכַּת אֲכִילַת מִצָּה, דְּבִיּוֹם אִינָה אֶלָּא רִישׁוֹת וּבְדִלְקָמְהָ, וְאִין תְּשְׁלוּמִין לְמִצָּהּ זוֹ [אַחֲרוֹנִים]: (לט) בְּשִׁעָה שְׁהֵיחָה פְּטוּר וְכו'. וְרִצָּה לוֹמַר, שְׁהֵיחָה (לט) אִזּוּ בְּכָלל שׁוֹטֵף וְאִינוּ אִישׁ: ו' (מ) וְחִזְר וְאָכַל וְכו'. וְהוּא הֵדִין אִפְלוּ לֹא הַפְּסִיק בִּינְיָמִים, (מ) אֶלָּא שְׂשִׁיחָה בְּאֲכִילַתוֹ אֵת הַכְּבוֹיָת יוֹתֵר מִקְדֵּי אֲכִילַת פֶּרְסָס, אִין מִצְטַרֵּף יַחַד וְאִינוּ יוֹצֵא: (מא) יֵצָא. הֵינּוּ (מב) בְּרִיעִבְרֵד⁶², אֶבֶל לְבַתְּחִלָּה צָרִיף לְאַכֵּל כְּבוֹיָת בְּיַחַד וְלְבַלַּע: (מב) בֵּין אֲכִילָה לְחִבְרָתָהּ. הִלְשׁוֹן אִינוּ מְזַדְקֵק כֵּל-כֶּף, דְּצָרִיף שְׂאֵל לִישְׁהָה מִתְחַלֵּת אֲכִילָה רֵאשׁוּנָה⁶³ עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרֹנָה יוֹתֵר מִקְדֵּי אֲכִילַת פֶּרְסָס, דְּזֶה אִין נִחְשָׁב כְּכָלל אֲכִילָה: (מג) וְעֵצֵן לִקְמָן סִימָן תְּרִיב. מַהוּ שְׁעוֹר פֶּרְסָס: ז' (מד) אֶלָּא בְּלִילָה הֵרָאשׁוֹן⁶⁴. דְּכַתִּיב "בְּעֶרְבֹר תֹּאכְלוּ מִצָּה", אֶבֶל שְׂאֵר כֵּל הַלֵּילוֹת וְכָל הַיָּמִים אִינוּ מְזַהֵר אֶלָּא שְׂאֵל לְאַכֵּל תַּמָּץ. וְאֵף דְּמִחְזִיב לְאַכֵּל פֶּת בִּיּוֹם-טוֹב, כְּדָמוּכַח בְּסִימָן קַפַּח, (מז) יְכוּל לְצַאת מִבְּמַצָּה עֲשִׂיָה, דְּהֵינּוּ שְׁנִילוּשָׁה בְּמִי-פְרוֹת, אֶבֶל לְחָס עֲנִי אִינוּ מִחְזִיב מִן הַתּוֹרָה כִּי אִם בְּלִילָה הֵרָאשׁוֹן, וּמִשׁוּם סַפְקָא דִּיּוֹמָא חֵיב לְדִיּוּן אֵף בְּלִילָה שְׁנֵינָה: (מח) בְּלְבָד. וּבִשְׁם הַגְּרָ"א כְּתַבּוּ דְעִל-כֵּל-פִּנִים מִצָּנָה אִיכָא לְאַכֵּל מִצָּה כֵּל בְּשַׁעֲבָה⁶⁵, אֶלָּא שְׂאִינוּ חִיּוּב: (מו) וְנִהְיָו לַעֲשׂוֹת וְכו'. עֵצֵן בְּסִפְרָא בֵּית-מֵאִיר שְׂמַפְסַקֵּק עַל הַמְּנוּחָה⁶⁶, וּבְכַמְהָ מְקוֹמוֹת כְּהִיּוֹם נִשְׁתַּעַף הַמְּנוּחָה: (מז) סִימָן⁶⁷. וְאִין לַעֲשׂוֹת (מח) אוֹתִיחַת לְהַפְּרָא, שְׂקִישׁוּבְרִין אוֹתָהּ הָי מוֹחַק בִּיּוֹם-טוֹב⁶⁸: (מח) אַחַת מֵהֶן. פֶּרֶשׁ, אִפְלוּ אִם (מח) הַשְׁלִישִׁית נִשְׁבְּרָה, וְאִם-כֵּן מְקַדְמִין עַכְשָׁו הַשְׁלִישִׁית קָרַם לְשִׁנְיָה, מְקַל מְקוֹם מִשׁוּם הַקְּדָמָה לְמִצָּה אִין צָרִיף לְאַפּוֹת אַחֲרָתָהּ. (מט) יוֹצֵא כְּבוֹיָת. עֵצֵן בְּסִיעִיף אִין וּבְמִשְׁנֵה בְּרוּיָהּ סִיעִיף-קָטָן ט:

א (א) שְׂאֵל לְאַכֵּל וְכו'. וּבְכֹאֵל אֲרָצוֹת (ב) אִין נוֹהֲגִין לְאַכֵּל צְלִי בְּשִׁנֵּי הַלֵּילוֹת¹, וְאִפְלוּ צְלִי-קְדֵר [וּפְרַשׁוּ, שְׁנַצְלָה בְּקִרְבָּה כֵּל מִים נוֹשִׁים מִשְׁקָה, אֶלָּא מִתְּבַשֵּׁל בְּמִתְּלָא הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, אֶרְעֵל-פִּי שְׂאִינוּ דוּמָה לְצִלַּת הַפְּסַח, שְׂהַפְּסוּחַ שְׁנַצְלָה בְּקִרְבָּה פְּסוּל, אִפְלוּ הִכִּי יֵשׁ לְאֶסְרִי²) מִפְּנֵי מְרָאִית הַעֵין, שְׂאֵל יִטְעוּ לְהִתִּיר גַּם צְלִי-אֵשׁ. וְאִפְלוּ אִם בְּשֵׁלוֹ מִתְחַלָּה בְּמִים וְאַחֲרָיָהּ עֲשִׂאוּ צְלִי-קְדֵר יֵשׁ לְאֶסְרִי מִשְׁמַע זֶה. וּמִיּוֹה, לְצָרֵךְ חוֹלָה קִצַּת יֵשׁ לְהַקֵּל בְּנֵה. (ג) וְאִם הֵיחָ צְלִי וְאַחֲרָיָהּ בְּשֵׁלוֹ, מְתָר לְכָל: (ב) שְׂהָ. בֵּין שְׂהָ כְּשִׁבִים (ג) אוֹ שְׂהָ עֵדִים: (ג) פְּלוּ

שְׁעִיר הַצִּיּוֹן

(לח) כֵּן מְבָאֵר בְּרִין וְהִבְרַב הַמְּגִיד: (לט) לְאִפְסָי שׁוֹמֵר אֲבָהָה [נָא מִשְׁפַּר הַמַּת], אֵף דְּהוּא גַם-כֵּן פְּטוּר אִזּוּ מִכָּל הַמִּצְוֹת [וְאִפְלוּ יְכוּל לְקַיֵּם שְׁנֵיהֶם, אִם צָרִיף לְטַרַח אַחַר זֶה, לְדַעַת כְּמָה פּוֹסְקִים, וּבְדִלְעִיל בְּסִימָן לח, עֵצֵן שְׁמ"ס³], אִם אֶכָּל אִזּוּ מִצָּה יֵצָא יְדִי חוֹבְתָהּ, דְּהוּא אִישׁ, אֶלָּא שְׂאֵל לֹא חִיבְתוֹ הַתּוֹרָה מִפְּנֵי שְׂהוּא עוֹסֵק בְּמִצְוֵה אַחֲרָתָהּ. וּמְקַל מְקוֹם מִסְפַּפְקָא אִם יְכוּל אִזּוּ לְכַרֵּךְ בְּרַכַּת אֲכִילַת מִצָּה אֲשֶׁר קִדְשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ וְעֲנַנּוּ וְכו' כִּיּוֹן שְׂהוּא אִזּוּ אִינוּ מִצָּה עַל זֶה: (מ) כֵּן מִשְׁמַע מִסְתִּימַת הַפּוֹסְקִים, וְכֵן מוֹחַק בִּיּוֹמָא דִּף עֲמוּד ב' בְּרַשִׁי דְּבוּר הַמַּחֲחִיל כְּבוֹיָת, עֵצֵן שָׁם: (מא) כֵּן כְּתַב מְגַן-אֲבָרְהָם בְּסִיעִיף-קָטָן ד', וְכֵן כְּתַב הַשִּׁי"ב בְּסִיעִיף-קָטָן יא: (מב) מְגַן-אֲבָרְהָם וְשִׂא: (מג) רְמ"א בְּתַשְׁבּוּהָ: (מח) אַחֲרוֹנִים: (מח) פְּלוּ מִמְּגַן-אֲבָרְהָם וְשִׂא: (ס) מְגַן-אֲבָרְהָם וְעוֹד תְּרַבָּה אַחֲרוֹנִים: דְּלֹא כְּפִרֵי תוֹשֵׁ: (ג) פּוֹסְקִים: